

ОРИЄНТОВНІ ЗАВДАННЯ ЕКЗАМЕНУ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

Факультет: філологічний

Спеціальність: 035 – філологія

Семестр: 5

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: бакалавр

Навчальна дисципліна: **Основи педагогіки та методика виховної роботи**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № n

1. Визначити та охарактеризувати вмотивованого вчителя загальноосвітньої школи. – 12 балів
2. Визначити функції педагогічного контролю та охарактеризувати їх. – 12 балів
3. Виконати практичне завдання згідно додатку до білета. – 16 балів

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № __ від __ _____ 2020 року

в.о. завідувача кафедри _____ О.А. Жукова
(підпис)

екзаменатор _____ А.І Комишан
(підпис)

ДОДАТОК ДО ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА (ЗАВДАННЯ) № n

Педагогічна ситуація.

Бажаючи зацікавити учнів своїм предметом, добитися кращої дисципліни, вчителька принесла на урок яскраві малюнки і таблиці, що стосувалися нового матеріалу. Учні дійсно з цікавістю розглядали наочні посібники, але коли потрібно було працювати, у класі піднявся шум, продовжувалися розмови. Це обурило вчительку. Швидко склавши книги, картини, вона ображено сказала:

«Бачу, що вас нічим неможливо зайняти. На вас нічого не діє! Скільки вчитель не старається, вас це зовсім не хвилює. Коли йшла до вас, думала: «От який цікавий урок у нас сьогодні буде, діти будуть задоволені». Скільки часу я витратила, щоб підібрати цікавий наочний матеріал, хотіла, щоб ви краще засвоїли новий матеріал. А тепер бачу, що робила це даремно».

Дайте оцінку педагогічній ситуації визначивши:

1. У чому помилка вчительки?
2. Яким принципом навчання вона нехтувала?
3. Як потрібно було діяти у ситуації?

Відповідь обґрунтуйте.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА

Факультет: філологічний

Спеціальність: 035 – філологія

Семестр: 5

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: бакалавр

Навчальна дисципліна: **Основи педагогіки та методика виховної роботи**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № k

1. Визначити та охарактеризувати принципи навчання. – 12 балів
2. Визначити класифікацію виховання по стилю відносин та охарактеризувати кожну складову. – 12 балів
3. Виконати практичне завдання згідно додатку до білета. – 16 балів

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № __ від __ _____ 2020 року

в.о. завідувача кафедри _____ О.А. Жукова
(підпис)

екзаменатор _____ А.І Комишан
(підпис)

ДОДАТОК ДО ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА (ЗАВДАННЯ) № k

Розробіть тестові завдання до тексту.

Організація педагогічного дослідження.

Дослідження у галузі педагогіки – це процес і результат наукової діяльності, спрямованої на отримання нових знань про закономірності освіти, виховання, їх структуру і механізм, зміст, принципи і технології. Воно покликане пояснювати і передбачати педагогічні факти і явища.

Педагогічні дослідження за їх спрямованістю можна розділити на фундаментальні, прикладні або методичні. **Фундаментальні дослідження** своїм результатом мають узагальнюючі концепції, які підводять підсумки теоретичних і практичних систем на прогностичній основі. **Прикладні** або **методичні дослідження** – це роботи, спрямовані на поглиблене вивчення окремих аспектів педагогічного процесу, розкриття закономірностей педагогічної практики; розкриття конкретних науково-практичних рекомендацій, що ґрунтуються на вже відомих теоретичних положеннях.

Будь-яке педагогічне дослідження передбачає визначення загальноприйнятих методологічних параметрів: **проблеми, теми, об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези дослідження**. Основними критеріями якості педагогічного дослідження є **критерії актуальності, новизни, теоретичної і практичної значимості**.

Програма дослідження, як правило, має два розділи: *методологічний* і *процедурний*. Перший містить обґрунтування актуальності теми, проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети і завдань, формулювання основних понять (категоріального апарату), попередній системний аналіз об'єкта дослідження і висунення робочої гіпотези. У другому

розділі розкривається стратегічний план дослідження, а також основні процедури збору і аналізу первинних даних.

Обґрунтування актуальності містить вказівку на необхідність і своєчасність вивчення і розв'язання проблеми для дальшого розвитку теорії і практики навчання й виховання. Актуальні дослідження дають відповідь на найгостріші питання, відображають соціальний запит суспільства педагогічній науці, виявляють найважливіші суперечності, які мають місце в практиці. Критерій актуальності динамічний, рухливий, залежить від часу врахування конкретних і специфічних обставин. У найзагальнішому вигляді актуальність характеризує ступінь розходження між попитом на наукові ідеї і практичні рекомендації (для задоволення тієї чи іншої потреби) та пропозиціями, які може дати наука і практика в даний час.

Найбільш переконливою основою, що визначає тему дослідження, є соціальне замовлення, яке відображає найгостріші, суспільно значимі проблеми, що потребують невідкладного вирішення. Соціальне замовлення потребує обґрунтування конкретної теми. Найчастіше це аналіз ступеню розробленості проблеми в науці.

Якщо соціальне замовлення впливає з аналізу педагогічної практики, то сама **наукова проблема** перебуває в іншій площині. Вона виражає основні суперечності, які повинні бути вирішені засобами науки. Вирішення проблеми загалом і є **метою дослідження**.

Формулювання проблеми обумовлює вибір **об'єкта дослідження**. Ним може бути педагогічний процес, галузь педагогічної дійсності чи яке-небудь педагогічне відношення, що містить у собі суперечності. Іншими словами, об'єктом може бути все те, що явно чи неявно містить у собі суперечності і породжує проблемну ситуацію. **Об'єкт** – це частина об'єктивної реальності, те, на що спрямований процес пізнання.

Предмет дослідження – це найсуттєвіші, найхарактерніші з практичної чи теоретичної точки зору властивості, особливості, риси об'єкта, які підлягають безпосередньому аналізу, вивченню.

У відповідності з метою, об'єктом і предметом дослідження визначаються дослідницькі **завдання**, які, як правило, спрямовані на перевірку **гіпотези**. Остання – є сукупністю теоретично обґрунтованих припущень, істинність яких потрібно перевірити.

Критерій **наукової новизни** передбачає оцінку якості завершених досліджень і характеризує нові теоретичні й практичні висновки, закономірності освіти, її структуру й механізм, зміст, принципи і технології, які на даний момент не були відомі і не зафіксовані в педагогічній літературі.

Новизна дослідження може мати як теоретичне, так і практичне значення. **Теоретичне значення** дослідження полягає в створенні концепції, підтвердженні гіпотези, виявленні закономірності, методу, моделі, вияву проблеми, тенденції, напрямку.

Практична значимість дослідження полягає в підготовці пропозицій, рекомендацій і т.п. Критерії новизни, теоретичної і практичної значимості змінюються в залежності від типу досліджень, вони залежать також від часу отримання нового знання.

Логіка і динаміка дослідницького пошуку передбачає реалізацію ряду етапів: **емпіричного, гіпотетичного, експериментально-теоретичного, прогностичного**.

На **емпіричному етапі** отримують функціональне уявлення про етапи дослідження, виявляють суперечності між реальною освітньою практикою, рівнем наукових знань і потребою осягнути сутність явищ, формують наукову проблему. Основним результатом емпіричного аналізу є гіпотеза дослідження, як система провідних припущень, правомірність яких потребує перевірки і підтвердження її попередньої концепції дослідження.

Гіпотетичний етап спрямований на розв'язання суперечностей між фактичними уявленнями про об'єкт дослідження і необхідністю осягнути його сутність. Він створює умови для переходу від емпіричного рівня дослідження до теоретичного (або експериментально-теоретичного).

Теоретичний етап пов'язаний з подоланням суперечностей між функціональними і гіпотетичними уявленнями про об'єкт дослідження і необхідністю системних уявлень про нього.

Створення теорії дозволяє перейти до **прогностичного етапу**, який потребує розв'язання суперечностей між отриманими уявленнями про об'єкт дослідження як про цілісне утворення і необхідністю передбачати його розвиток у нових умовах.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА

Факультет: **філологічний**

Спеціальність: **035 – філологія**

Семестр: **5**

Форма навчання: **денна**

Рівень вищої освіти: **бакалавр**

Навчальна дисципліна: **Основи педагогіки та методика виховної роботи**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № j

1. Визначити і охарактеризувати класифікацію методів навчання за перцептивними ознаками. – 12 балів
2. Визначити методи контролю та охарактеризувати метод письмового контролю. – 12 балів
3. Виконати практичне завдання згідно додатку до білета. – 16 балів

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № __ від __ _____ 2020 року

в.о. завідувача кафедри _____ О.А. Жукова
(підпис)

екзаменатор _____ А.І Комишан
(підпис)

ДОДАТОК ДО ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА (ЗАВДАННЯ) № j

Спираючись на таксономію Б. Блума розробіть цілі уроку засвоєння нових знань до наведеної теми.

Поняття про метод виховання.

Метод виховання (від гр. *methodos* – шлях до чогось, спосіб пізнання, дослідження) – спосіб спільної діяльності вихователя і вихованців, який використовується для вироблення у них соціально цінних якостей і властивостей.

З чого складається цей спосіб діяльності? Передусім пригадаємо, що особистість розвивається тільки в діяльності. Це повною мірою стосується і формування відносин особистості (особистісних якостей). Так, для виховання такої якості особистості, як громадянськість, необхідно включити вихованця у різноманітні види суспільної діяльності, працелюбність – у трудову і навчально-пізнавальну, для формування естетичної культури – у художню діяльність тощо. Все це, природно, вимагає від педагога оволодіння способами організації відповідних видів діяльності учнів, які органічно входять до змісту методів виховання.

Крім цього, організовуючи діяльність учнів, педагог намагається використати такі способи впливу, які сприяють усвідомленню школярами відповідних цінностей суспільства, формуванню знань, поглядів, переконань, охоплюють емоційно-вольову сферу особистості, удосконалюють поведінку, що в єдності створює передумови для вироблення необхідних якостей. Так, виховуючи милосердя, вихователь роз'яснює учням суть поняття милосердя, переконує у необхідності благодійної діяльності, використовує

позитивні приклади прояву благодійності. При цьому він схвалює позитивні вчинки учнів, засуджує байдужість, черствість.

Найважливіші способи виховної роботи, які використовуються у процесі формування в учнів відносин (особистісних якостей), і є методами виховання. З цієї точки зору під методами виховання розуміють сукупність способів впливу на свідомість, волю, почуття, поведінку вихованців, її корекцію й удосконалення з метою вироблення в них певних якостей.

Метод виховання А.С. Макаренка назвав «інструментом дотику до особистості». У співробітництві з вихованцями таких «інструментів» педагог може знайти багато. Практика виховання використовує насамперед перевірені шляхи – загальні методи виховання. Проте у багатьох випадках загальні методи виховання можуть виявитися малоефективними. Взаємодію людей завжди супроводжують глибинні психічні процеси, які при вирішенні завдання впливають певною мірою на внутрішній світ учнів. Вихователь не може їх не враховувати. Тому він шукає нові шляхи, що максимально відповідають конкретним умовам взаємодії, дозволяють швидше і з меншими зусиллями домогтися накресленого результату. Так, в одному випадку він може використовувати такий внутрішній механізм, як переконання (коли за допомогою логічних побудов здійснюється вплив на свідомість), в другому – навіювання (коли вплив здійснюється на підсвідомому рівні), у третьому – ефект наслідування і т. д.

Часткові зміни, доповнення, удосконалення методів виховання в конкретних умовах виховного процесу називають прийомами виховання. Прийом виховання – це частина загального методу, окрема дія (вплив), конкретне поліпшення. Знання методів і прийомів виховання, уміння правильно їх обирати і застосовувати є ознакою високої майстерності педагога.

Від методів і прийомів виховання слід відрізнити засоби виховання. Засобами виховання є книга, слово, гра, пізнання, праця. Універсальними засобами завжди є діяльність і спілкування. Якщо під прийомом розуміють одиничний вплив, то під засобом – сукупність прийомів. Наприклад, праця є засобом виховання, але показ, оцінка праці, вказівка на помилку є прийомом виховання. Спілкування – засіб виховання, а репліка, порівняння – прийоми. У зв'язку з цим інколи в посібниках метод виховання визначається як сукупність засобів і прийомів формування в учнів тих чи інших якостей, бо структура методу обов'язково передбачає наявність прийомів і засобів.

За допомогою методів досягалися різні цілі виховання. Одні педагоги вважали, що діти народжуються з так званою «дикомою пустотливістю», яку потрібно стримувати за допомогою різних зауважень, навіювання, вказівок, звинувачень, засобів осуду і покарання, в тому числі і фізичного, запису вчинків до кондуїту – спеціально заведеного для цього журналу. Таких поглядів, зокрема, дотримувався німецький педагог Йоган Гербарт, з іменем якого пов'язують формування методики авторитарного виховання.

На противагу авторитарному вихованню з давніх часів у педагогіці розроблялись ідеї про те, що цей процес потрібно здійснювати на основі гуманного ставлення до дітей, надання їм повної свободи, а в якості методів виховання використовувати різні форми доброзичливих умовлянь, роз'яснювальні бесіди, переконання, поради, включені у різнобічну і цікаву діяльність. Такий підхід знайшов яскраве відображення у теорії «вільного виховання», основні ідеї якої сформулював у XVIII столітті французький просвітитель Ж.-Ж. Руссо. Він вважав, що діти народжуються досконалими, і тому виховання повинно лише пристосовуватися до їхнього розвитку, в центрі виховної роботи повинна знаходитися дитина, її інтереси і намагання. Так, у педагогіці були закладені основи педоцентризму і спонтанного (довільного) розвитку дітей. У порівнянні з

авторитарним вихованням, звичайно, це був крок уперед, проте навряд чи правильно у всьому йти за бажаннями й інтересами дітей, якщо ми хочемо сформувавши у них позитивні особистісні якості. Саме ці бажання й інтереси потрібно розвивати, збагачувати й удосконалювати.

У 20-ті роки, виходячи з принципу поваги і гуманного ставлення до дітей, були відмінені оцінки успішності, які начебто культивували нерівність серед учнів, народжували між ними неприязнь, ворожість. За доброзичливе ставлення до дітей, розвиток їх свідомості, самодіяльності виступали С.Т. Шацький, А.С. Макаренко. Більшість педагогів розглядали виховання не як засіб впливу на учнів, а як розумну і змістовну організацію життя і різносторонньої діяльності дітей. У працях П.П. Блонського і С.Т. Шацького була висунута ідея внутрішнього стимулювання учнів у процесі виховання, яка потім активно розроблялася у вітчизняній психології.

Ідеї гуманності виховання, поваги до дітей і турботи про їх всебічний розвиток склали основу методів виховання, які ствердились у нашій педагогіці.

У процесі розвитку педагогічної науки здійснювалися різні підходи до класифікації методів виховання, їх упорядкування.

Класифікація методів – це побудована за певною ознакою система методів. Класифікація методів допомагає педагогу усвідомлено обрати і ефективно застосувати відповідно до завдань і реальних обставин ті чи інші методи виховання.

Найбільш поширеною в педагогічній літературі є класифікація методів виховання за ознакою спрямованості на сфери особистості (інтелектуальну, емоційно-вольову, поведінково-діяльнісну). Відповідно до цієї ознаки загальні методи виховання поділяють на переконання, тренування, заохочення і покарання (М.І. Болдирев, М.К. Гончаров, Ф.Ф. Корольов та ін.); методи переконання, організації діяльності, стимулювання поведінки школярів (Т.А. Іль'їна, І.Т. Огородніков); методи різностороннього впливу на свідомість, почуття і волю учнів; методи організації діяльності і досвіду суспільної поведінки; методи регулювання, коригування і стимулювання поведінки і діяльності вихованців (Г.І. Щукіна).

Автори наведених класифікацій пов'язують поняття «метод виховання», головним чином, з діяльністю педагога.

Але в умовах співробітництва, партнерства між вихователем і вихованцем не можна не враховувати участі самого вихованця. Якщо педагог пояснює, роз'яснює значення тих чи інших цінностей суспільства, то вихованець усвідомлює ці вартості; якщо вихователь організовує діяльність вихованця, то учень проявляє зусилля, активність, виконує багатократні дії, виробляє звички і навички поведінки. Тому в сучасній школі поняття «метод виховання», на наш погляд, означає не тільки спосіб, шлях впливу на вихованця, а й, головним чином, спосіб спільної діяльності, спільний шлях досягнення бажаної мети виховання.

Крім цього, в умовах виховання цілісної особистості (нагадаємо, що цілісну особистість характеризує гармонія соціального і індивідуального плану розвитку) методи виховання спрямовані на усвідомлення соціальних цінностей, набуття на їх основі особистісних якостей, а також на розвиток своєрідного, унікального як потенціалу особистості. Індивідуальний розвиток забезпечується шляхом підтримки того, що вже є в наявності.

З цієї точки зору під методами виховання слід розуміти найважливіші способи взаємопов'язаної діяльності вихователя і вихованців, які спрямовані на усвідомлення школярами сутності суспільних цінностей, розвиток позитивних ставлень до них,

вироблення відповідних навичок і звичок поведінки, їх корекцію і вдосконалення, підтримку розвитку індивідуального потенціалу особистості.

Загальні методи виховання можна згрупувати в таку систему: *перша група* – методи усвідомлення цінностей суспільства; *друга група* – методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; *третья група* – методи стимулювання поведінки і діяльності; *четверта група* – методи педагогічної підтримки.